

This is a self-archived – parallel-published version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details. When using please cite the original.

AUTHOR	Kimanen Anuleena, Varjonen Sirkku, Sotkasiira Tiina, Nivala Elina, Ryytänen Sanna
TITLE	Kulttuuristamista vai kulttuurienvälistä oppimista? Diskursiivinen analyysi turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan ammattilaisten puheesta
YEAR	2022
DOI	https://doi.org/10.33336/aik.120038
VERSION	Publisher's pdf
CITATION	Kimanen, A. ., Varjonen, S. ., Sotkasiira, T., Nivala, E. ., & Ryytänen, S. (2022). Kulttuuristamista vai kulttuurienvälistä oppimista? Diskursiivinen analyysi turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan ammattilaisten puheesta. <i>Aikuiskasvatus</i> , 42(2), 133–145. https://doi.org/10.33336/aik.120038

Copyright (c) 2022 kirjoittajat



Tämä työ on lisensoitu Creative Commons Nimeä 4.0
Kansainvälinen Julkinen -lisenssillä

ANULEENA KIMANEN, SIRKKU VARJONEN, TIINA SOTKASIIRA,
ELINA NIVALA & SANNA RYYNÄNEN

Kulttuuristamista vai kulttuurienvälistä oppimista?

Diskursiivinen analyysi turvapaikanhakijoiden vastaanottotoiminnan ammattilaisten puheesta



Turvapaikanhakijoiden parissa työskentelevät ammattilaiset korostavat kulttuurieroja puhuessaan työnsä arjesta ja kuvaavat turvapaikanhakijat usein kulttuurinsa määrittäminä. Diskursiivisessa haastattelututkimuksessa tunnistettiin kolme kulttuuria koskevaa puhetapaa: eroja ja etäisyyttä tuottava kulttuuri, opittava suomalainen kulttuuri ja ylläpidettävä turvapaikanhakijan kulttuuri. Ammattilaisen ja turvapaikanhakijan välinen suhde rakentui haastattelupuheesta monin paikoin opettajan ja sopeutujan väliseksi ja vain rajallisesti vastavuoroisen oppimisen mahdollistavaksi suhteeksi.



TURVAPAIKANHAKIJAT ELÄVÄT ARKEAAN välitilassa, jossa heihin kohdistetaan monenlaisia toimijuuden rajoituksia ja kulttuurisia vaatimuksia (O'Reilly 2019). He odottavat oleskelulupapäätöstä ympäristössä, joka toimii pitkälti vastaanottavan yhteiskunnan säännöillä (Arvanitis, Yelland & Kiprianos 2019), jotka turvapaikanhakijoiden odotetaan omaksuvan. Tähän niin kutsuttuun esikotoutumiseen tai alkuvaiheen kotoutumiseen kuuluu muun muassa suomen kielen ja kulttuurin opiskelua (esim. Haverinen 2018; Kelahaara & Mattila 2017).

Tutkimme tässä artikkelissa vastaanottotoiminnan ammattilaisten haastattelupuhetta, joka käsittelee kulttuuria. Analysoimme aineiston diskursiivisella otteella tarkastellaksemme, minkälaista sosiaalista

todellisuutta puheella tuotetaan. Tutkimuskysymyksemme ovat seuraavat:

- 1) Minkälaisia kulttuuria koskevia puhetapoja ammattilaisten puheessa esiintyy?
- 2) Minkälaisia lähtökohtia kulttuurienväliselle oppimiselle erilaiset puhetavat tarjoavat?

Artikkeli pohjautuu turvapaikanhakijoiden vastaanottotoimintaa käsittelevään haastatteluaineistoon, joka tuotettiin vuonna 2017. Analyysimme kohdistuu kulttuuria koskevaan puheeseen, jonka osaksi miellämme uskontoa koskevan puheen. Uskontoa voidaan lähestyä myös kulttuurina (esim. Woodhead 2011), ja haastateltavat puhuivat uskonnosta nimenomaan kulttuurisena ilmiönä.

KULTTUURINEN KOMPETENSSI EI KOSKAAN OLE TÄYDELLINEN, VAAN SE TULISI YMMÄRTÄÄ PROSESSINA.

Kulttuurienvälisyyden tutkimuksessa kulttuuria koskevat näkökulmat voidaan jakaa karkeasti kahden ryhmään: 1) Perinteisissä lähestymistavoissa kulttuuri nähdään ennalta olemassa olevana ja pysyvänä tekijänä, joka määrittelee vahvasti yksilöiden toimintaa. 2) Postmoderneissa ja konstruktivistisissä lähestymistavoissa kulttuuria pidetään muuttuvana ja monimuotoisena käsitteenä, joka uudistuu jatkuvasti yksilöiden välisessä vuorovaikutuksessa. ”Uudeksi kulttuurienvälisyydeksi” kutsutussa suuntauksessa arvioidaan kriittisesti kulttuureja koskevia diskursseja ja representaatioita. (Dervin & Keihäs 2013, 119–121.) Tutkimuksemme liittyy tähän suuntaukseen – keskitymme puhetapoihin ja siihen, mitä niillä saadaan aikaan. Työmme voi osaltaan tukea aihepiiriä kehittäneiden Fred Dervinin ja Laura Keihään (2013) ”uudelle kulttuurienvälisyydelle” määrittelemiä tavoitteita, kuten monimuotoisuuden toteutumista estävien tilanteiden analysoimista, syrjinnän ehkäisemistä ja yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden edistämistä.

KULTTUURIENVÄLINEN OPPIMINEN, VASTAANOTTOKESKUKSET JA KULTTUURISTAVAT PUHETAVAT

Vastaanottotoiminnassa vaaditaan kulttuurienvälistä kompetenssia. Se voidaan määritellä tiedoiksi, taidoiksi ja asenteiksi, joita tarvitaan onnistuneeseen vuorovaikutukseen kulttuurisesti moninaisissa ympäristöissä (Byram ym. 2001). Kulttuurinen kompetenssi ei koskaan ole täydellinen, vaan se tulisi ymmärtää prosessina. Sen arvoja ovat tasa-arvo, väkivallattomuus, ihmisoikeudet, moninaisuuden arvostaminen, yhteistyö, dialogi ja vastavuoroinen oppiminen. Kompetenssin kehittyminen edellyttää

omien ajatusten ja toiminnan reflektointia suhteessa arvoihin. (Jokikokko 2010, 24, 59.) Kyse on kulttuurienvälisessä vuorovaikutuksessa tapahtuvasta oppimisesta, kulttuurisen ymmärryksen lisääntymisestä vuorovaikutuksessa (Jin & Cortazzi 2013, 1). Kulttuurienvälinen oppiminen edellyttää kokemusten emotionaalista työstämistä, mikä on hidasta ja usein työlästäkin (Lane 2012, 1618). Kulttuurienvälistä kasvatusta tutkineen Katri Jokikokon mukaan se on holistinen prosessi, pikemminkin erityisen lähestymistavan omaksumista maailmaa ja muita ihmisiä kohtaan kuin yksittäisten tietojen ja taitojen hankkimista (Jokikokko 2010, 28). Hyödynnämme analyysissämme käsitystä kulttuurienvälisestä oppimisesta vastavuoroisena ja jatkuvaa itsereflektiota vaativana oppimisprosessina.

Vastaanottokeskusten asiakkaiden ja työntekijöiden etniset ja kulttuuriset taustat ovat moninaiset. Lisäksi vastaanottokeskuksella on organisaatiokulttuurinsa, joka ohjaa sen piirissä työskentelevien eri alojen ammattilaisten toimintaa. Keskusten hyviä käytäntöjä ovat muun muassa yhteistyö, henkilökohtaiset kontaktit ja tiedonvaihto (Koistinen 2017), käy ilmi laajasta tutkimuksesta, joka pohjautui suomalaisten vastaanottokeskusten johtajien haastatteluihin. Kulttuurienvälinen oppiminen onkin keskuksissa työskenteleville ja asuville keskeistä. Moninaisten kohtaamisten myötä vastaanottokeskusten voi olettaa tarjoavan erinomaisen mahdollisuuden kulttuurienväliseen oppimiseen. Se on siksi myös aikuiskasvatuksen konteksti turvapaikanhakijoiden non-formaalina ja informaalina oppimisympäristönä ja työntekijöiden itsereflektiivisen ammatillisen kehityksen paikkana.

Kulttuurienvälisen oppimisen on perustuttava dynaamiselle käsitykselle kulttuurista, jotta se ei alieviivaisi kulttuurieroja. Kapea ja staattinen käsitys kulttuurista saattaa vastavuoroinen oppimisen sijaan johtaa korostamaan eroa ”meidän” ja ”heidän” välillä (Mikander ym. 2018). Kulttuurierojen huomioimisesta painottava työote voi ”kulttuuristaa” asiakkaiden elämäntilanteet: kulttuuria käytetään esimerkiksi yleispätevänä selityksenä maahanmuuttajien valinnoille (Hiitola & Peltola 2018; Keskinen 2012). Tyypillisesti valkaisuus ja länsimaisuus esitetään

TYYPILLISESTI VALKOISUUS JA LÄNSIMAIKUUS ESITETÄÄN NORMINA, JOTA VASTEN MUIDEN TOIMINTAA TARKASTEELLAAN.

normina, jota vasten muiden toimintaa tarkastellaan. Jos normia ei tietoisesti pureta, kulttuuristaminen voi johtaa ulossulkeviin käytäntöihin maahanmuuttajatyössä (Eliassi 2017). Se saattaa lisäksi estää kohtaanasta asiakkaita yksilöinä omine, henkilökohtaisine tarpeineen ja jättää taka-alalle heidän kokemuksensa syrjinnästä tai köyhyydestä (Anis 2008; Hammar-Suutari 2009, 162; Hiitola & Peltola 2018; Rugkåsa & Ylvisaker 2019).

Aiemmissa maahanmuuttotyön ammattilaisia koskevissa tutkimuksissa on havaittu esimerkiksi, että sosiaalityöntekijät pyrkivät liennyttämään yhteiskunnallisia ristiriitoja tuomalla esiin yhtäläisyyksiä turvapaikanhakijoiden ja ”meidän” välillä (Masocha 2015a; ks. myös Järvinen 2019, 65–68). Rasismia ja sosiaalityötä tutkinut Shepard Masocha (2015b) nostaa tutkimuksessaan esiin ammattilaisten puhetapoja, jotka määrittelevät turvapaikanhakijat ”kulttuurisiksi toisiksi” sekä korostavat ”heidän” ja ”meidän” välisiä kulttuurieroja. Joskus asiakkaisiin suhtauduttiin ikään kuin he olisivat puhujan omaa kulttuuria alemman kulttuurin edustajia. Vastaavia havaintoja on tehty kotimaisissa tutkimuksissa, jotka koskevat maahanmuuttajien kanssa työskentelevien koulutus-, sosiaali- ja terveystyön ammattilaisten puhetapoja (Anis 2008; Hammar-Suutari 2009; Keskinen 2012; Vuori 2012a).

Kulttuurienvälinen oppiminen on harvoin ollut maahanmuuttajatyön tutkimuksen ytimessä eksplisiittisesti, mutta muutamassa 2020-luvun vaihteen tutkimuksessa on käsitelty sen aihepiirejä. Aikuiskasvatuksen tutkijat Camilla Thunborg, Ali Osman ja Agnieszka Bron (2021) ovat tutkineet turvapaikanhakijoiden osallisuuden rakentumista oppimisprosessina, jossa normien ja arvojen oppiminen on keskeistä. Uskonnonpedagogiikan tutkija Tapani Inanen (2019) on tarkastellut vastaanottokeskuksen

työntekijöiden ja asukkaiden välistä, uskontoon liittyvää informaalia oppimista ja sen vastavuoroisuutta, esimerkiksi paastoon ja juhliin liittyviä kysymyksiä. Sosiaalipolitiikan tutkija Tiina Sotkasiira (2018) osoittaa vastaanottotoiminnan asiantuntijuuden ulottuvuuksia koskevassa tutkimuksessaan, että turvapaikanhakijoiden kanssa työskentelevät ammattilaiset ja vapaaehtoiset ottavat kolmenlaisia asemia suhteessa asiakkaisiinsa. Toisinaan he asettuvat turvapaikanhakijoiden yläpuolelle neuvojiksi, jolloin asiantuntijuudessa korostuu asiakkaan puolesta tietäminen. Joskus he asettuvat turvapaikanhakijaa tukeviksi rinnalla kulkijoiksi, jolloin asiantuntijuus perustuu yhteiseen tulkintaan. Joskus taas aktiivisiksi puolustajiksi, jolloin asiantuntijuus on kriittistä ja taistelevaa. Asemien muodostuminen on yksi kielenkäytön seuraus, jota tässä artikkelissa tarkastellaan.

TUTKIMUKSEN METODOLOGIA, AINEISTO JA ANALYYSI

Teoreettis-metodologinen lähestymistapamme on diskursiivinen, eli tarkastelemme yksityiskohtaisesti sitä, kuinka kielellisessä vuorovaikutuksessa tuotetaan sosiaalista todellisuutta. Teksti ja puhe ymmärretään tällöin yhtäältä yhteisesti jaetuista elementeistä rakentuvana, toisaalta sosiaalisen todellisuutemme rakentajina (esim. Edwards & Potter 2001; Potter 2012). Diskurssit voidaan käsittää jaettuina merkitysvarantoina, erottuvina puhetapoina, joilla on mahdollista tuottaa tietynlaista versiota tapahtumista ja ilmiöistä. Puheella ja tekstillä katsotaan siten olevan toimintaorientaatio: sanoilla tehdään asioita, tietoisesti tai tiedostamatta. Jaettuja resursseja hyödyntäen kielen käyttäjät esimerkiksi tuottavat kokemuksistaan ja näkemyksistään kuvauksia, joita voidaan kutsua selonteoiksi. Selonteoilla on samalla tiettyjä vuorovaikutuksellisia tehtäviä. Niillä on mahdollista rakentaa erilaisia yhteiskunnallisia asemia, oikeuksia ja velvollisuuksia sekä oikeuttaa tai kritisoida eri ryhmiin kuuluvien ihmisten toimintaa. (Ks. esim. Kirkwood ym. 2015, 3–4; Wodak 2011.) Analyysi voi kohdistua esimerkiksi diskurssien mikroaspekteihin, kuten pronominivalintoihin, joilla tuotetaan ”meitä” ja ”muuta” (Fairclough 1992).

KULTTUURI MAINITTIIN LÄHES JOKAISESSA HAASTATTELUSSA JA USKONTO MUUTAMASSA.

Tarkastelemme analyysissämme haastattelu-puheen yksityiskohtia ja toistuvia rakenteita koko aineistossa. Mikrotason diskursiivisten piirteiden lisäksi otamme aineiston tulkinnassa huomioon jaetut puhettavat ja sosiaalisten ryhmien väliset hierarkiat. ”Kaksoislinssimme” kytkee analyysin kriittisen diskursiivisen psykologian perinteeseen (Pettersson 2017; Varjonen ym. 2018; Wiggins 2017). Tarkastelemme puhetapoja esimerkkeinä laajasti jaettujen kielellisten resurssien käytöstä, joka palvelee monenlaisia vuorovaikutuksen tarkoituksia ja vaikuttaa käytännössä ihmisten välisiin suhteisiin. Puhettavat eivät ole tutkimuksessamme yksittäisten puhujien psyykkisten prosessien ilmentymiä.

Aineistomme tuotettiin laajemman tutkimushankkeen valmistelutyössä. Hankkeen tarkoituksena oli lisätä ymmärrystä vastaanottokeskusten arjen institutionaalisesta ja organisatorisesta kehyksestä¹. Haastatelluista (N = 15) kahdeksan oli keskustusten entisiä tai senhetkisiä johtajia, neljä vastaanottokeskustoimintaa koordinoivan organisaation johtohenkilöitä ja kolme keskustusten työntekijöitä.

Johtotehtävissä toimivat vastaavat keskustusten toiminnasta, taloudesta ja henkilöstöhallinnosta yhteistyössä Maahanmuuttoviraston kanssa. Vastaanottokeskuksissa työskentelee lisäksi esimerkiksi ohjaajia, terveydenhoitajia ja sosiaalityöntekijöitä, joiden tehtävänä on huolehtia turvapaikanhakijoiden arkeen kuuluvista asioista, kuten toimeentulosta, terveydestä sekä työ- ja opintotoiminnasta. Haastattelut olivat luonteeltaan asiantuntija- ja syvähaastattelujen yhdistelmiä (ks. esim. Eskelinen ym. 2019, 64). Muutamaa vuotta ennen haastatteluja vastaanottokeskusten ylläpitäjiksi oli valittu paljon uusia yrityksiä, julkisia toimijoita ja järjestöjä, joista monet ovat sittemmin luopuneet toiminnasta. Haastatteluissa olimme ensinnäkin kiinnostuneita vastaanottotoiminnan

rakenteista ja kunkin toimijan tavasta järjestää vastaanottokeskuksen arki. Toiseksi keskustelimme vapaamuotoisesti siitä, kuinka vastaanottokeskuksen arki käytännössä muotoutui. Sanatarkasti litteroitua haastattelumateriaalia on 141 sivua.

Aineiston perusteella emme kuitenkaan tee päätelmiä vastaanottokeskusten arjen käytänteistä vaan tarkastelemme haastateltavien puhetta työstään. Etanimme analyysissä lukemalla aineistoa läpi ja kokoomalla yhteen kohdat, joissa viitattiin kulttuuriin ja uskontoon tai näitä koskeviin käytäntöihin sanoilla kulttuuri, kulttuurinen, uskonto, uskonnollinen tai islam tai puhumalla esimerkiksi kansallisuuksista, käyttäytymismalleista tai uskonnollisista tavoista. Kulttuuri mainittiin lähes jokaisessa haastattelussa ja uskonto muutamassa. Uskontoon viitattiin usein kulttuuria koskevan puheen yhteydessä.

Seuraavaksi ryhmittelimme tekstikatkelmat sen mukaan, miten niissä puhuttiin kulttuurista. Tunnistimme aineistosta kolme puhetapaa: 1) eroja ja etäisyyttä tuottava kulttuuri, 2) opittava suomalainen kulttuuri ja 3) ylläpidettävä turvapaikanhakijan kulttuuri. Artikkelia varten valitsimme kustakin puhettavasta muutamia sitaatteja siten, että ne yhdessä kuvaavat puhetapaa mahdollisimman monipuolisesti. Sitaateissa kiinnitimme huomiota kriittistä diskurssianalyysiä kehittäneen Norman Fairclough’n (1992) lähestymistapaa seuraten kolmeen tasoon: Diskursiivisen tason muodosti se, miten niissä kuvattiin kulttuuria ja uskontoa. Sanavalintoja ja rakenteita voi kuvata diskurssien mikroaspekteiksi eli lingvistiseksi tasoksi. Sosiaalisten käytänteiden taso puolestaan tarkoittaa sitä, millaisia sosiaalisia suhteita kukin sitaatti tuotti. Tämä osa analyysiamme vastaa ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme.

Vastataksemme toiseen tutkimuskysymykseemme tarkastelimme lopuksi esimerkiksi Dervinin ja Keihään (2013) sekä Jokikokon (2010) ajatuksiin tukeutuen sitä, minkälaisia lähtökohtia kulttuurien väliselle oppimiselle tunnistamamme puhettavat rakentavat. Kiinnitimme tässä vaiheessa huomiota muun muassa kulttuuristavaan puheeseen ja tutkimme sitä, näyttäytyikö oppiminen yksipuolisena vai vastavuoroisena prosessina.

VASTAANOTTOTYÖN AMMATTILAISTEN KULTTUURIA KOSKEVAT PUHETAVAT KULTTUURIENVÄLISEN OPPIMISEN NÄKÖKULMASTA

Haastattelujen pohjalta tehdyssä analyysissä ammattilaisten erilaiset puhetavat tuottavat erilaisia tulkintoja oppimisesta ja opettajan roolista.

Eroja ja etäisyyttä tuottava kulttuuri

Ensimmäinen tunnistamamme puhetapa korostaa kulttuurien välisiä eroja ja etäisyyttä, yleensä suomalaisen kulttuurin ja turvapaikanhakijoiden kulttuurien välillä. Haastateltavat saattoivat esimerkiksi todeta, että kulttuurit ovat ”erilaisia” tai kuvailla turvapaikanhakijan kulttuuria voimakkain sanankäantein. Tällainen puhetapa on toiseuttava: se esittää toisen jonain sellaisena, mitä me emme ole. Näin sillä luodaan ”meidän” ja ”muiden” välinen erottelu. Jotkut puhujat tuntuivat olevan tietoisia puhettavan ongelmallisuudesta ja pyrkivät puhumaan kulttuurieroista neutraalimmin, mutta monien puheessa ”me” ja ”ne”-kategorisoinnit näkyivät vahvasti.

Seuraava haastateltu erottaa ”meidät” vahvasti ”niistä”. ”Ne” viittaa islaminuskoisiin ihmisiin, jotka sijoitetaan ”sinne”, toisaalle. Etäisyys on fyysistä, eli ”sieltä” tullaan ”tänne”, ja normatiivista: islamin uskon kuvataan vaikuttavan ”niiden”, eli turvapaikanhakijoiden käyttäytymiseen voimakkaasti ja pysyvällä tavalla.

”Jos me otetaan islamin uskonto ja me nähdään sieltä, on se sitten lievempää tai ääripäätä niin kun siellä on hyvin vahvasti se uskonnon merkitys [--] niin jos siellä ei nainen tottele niin ensimmäisellä kerralla sille täytyy sanoa ja toisella kerralla antaa selkään. Jos meillä on ihmisiä, jotka tulee että kaikki perustuu tähän että joko sanotaan, seuraavaks annetaan selkään, seuraavaks leikataan käsi tai korva ja seuraavaks mitä tahansa. Et se on mejän niinku [--] koko se millä asiat valvotaan niin äärettömän raaka ja rankka malli meihin verrattuna. Niin miten me voidaan olettaa, että ihmiset jotka tulee tänne, niin ne omaksuu tän meidän mallin ja sitten ne toimii niinku täällä.” (haastattelu 9, organisaation vastaava, yksityinen sektori)

Puhuja viittaa islamin erilaisiin tulkintoihin, ”lievempään” ja ”ääripäähän”, vain retorisesti, vasta-argumentteja etukäteen torjuen ja uskonnon määräävää asemaa painottaen. Hän korostaa ”meidän mallin” ja ”siellä” vallitsevan ”äärettömän ra’an” järjestelmän välistä vastakohtaa kulttuuristavasti. Haastateltava asemoi itsensä islamilaisen kulttuurin asiantuntijaksi ja esittää kulttuurisen etäisyyden hankaloittavan muslimimaista tulevien turvapaikanhakijoiden sopeutumista.

Seuraava puhuja puolestaan esittää kulttuurierot myönteisinä:

”Sen [vastaanottokeskuksen] tuota niin suola on ne ihmiset. [--] se on pienoisysteiskunta tavallaan ihmisyydestä silleen että kaikki elämän asiat on täällä mut sit niin on myöskin se et ku tääl on paljon ihmisiä eri maista ja se on niinku eri kielten puheensorina ja semmonen joku ni siin on semmonen tietynlainen jotenkin, ihanuus, ku se on niin monikulttuurinen se työympäristö. Et ihmiset on jotenkin erilaisia kuin sinä. Jotenkin niinkun, kulttuuriltaan. [--] ja se on ehkä just se mikä siinä kiinnostaa koska se on niinku mä sanoin et ei oo koskaan, koskaan ei tuu valmista. Niinku ihmisten kans ei yleensä tuukaan.” (haastattelu 2, vastaanottokeskuksen johtaja, yksityinen sektori)

Kuvauksessa korostuu kulttuurinen moninaisuus, joka määrittyy ”ihanaksi”. Erojen ydin asettuu puhujan ja ”ihmisten”, muiden, välille: ”[i]hmiset on jotenkin erilaisia kuin sinä.” Ihailevaa erojen korostamista kutsutaan eksotisoimiseksi, ja sen taustalla on usein staattinen ja essentialisoiva käsitys kulttuurista (Ahmed 2000). Puhuja kulttuuristaa turvapaikanhakijoita esittämällä kulttuurierot määrääviksi. Avausrepliikin jälkeen hän viittaa heihin toistuvasti ”ihmisinä” etäännyttämättä turvapaikanhakijoita puheella ”niistä”. Kulttuurieroja korostavaan puhetapaan liittyykin yleistä ihmisyyttä korostavaa puhetapaa (vrt. Masocha 2015a), erityisesti lopussa ”Niinku ihmisten kans ei yleensä tuukaan”.

Haastateltava kuvaa monikulttuurisessa ympäristössä toimimisen keskeneräiseksi prosessiksi. Jatkuvan oppimisen haaste ja samalla etuoikeus kohdistuu vastaanottokeskuksen työntekijöihin. Hän kuvaa moninaisuuden ja vastaanottokeskustyön kesken-

TOISINAAN ERILAISUUS KUVATTIIN MYÖNTEISENÄ JA KULTTUURIENVÄLINEN OPPIMINEN TYÖN MIELEKKYYDEN LÄHTENÄ.

eräisyyden myönteisessä valossa, kiinnostavana. Samaan tapaan, ennakkoluuloja torjuen, monikulttuuristen koulujen opettajat ovat kuvanneet omaa työpaikkaansa (Kimanen 2018).

Seuraava haastateltu tuo esiin ammattitaitoaan korostamalla, miten hän pääsee asiakkaiden kohteliaan pintakuoren alle:

”Ja kun heiltä kysyy, että mitä kuuluu, niin hyvää kuuluu aina. Mut ku minä en jätä sitä koskaan niin vaan minä vielä tonkasen vähän sieltä syvemmältä, kun tietää ettei se ole oikein herkkua se elämä. Ja minulle he uskaltavat jo vastatakki, että ei kuulu hyvää, kuuluu tosi huonoo. Mut se on heidän kulttuurissaan, heidän kuuluu hymyillä aina. He ei itke muiden nähden ja kuuluu vastata, että kuuluu hyvää.” (haastattelu 15, vastaanottokeskuksen johtaja, kolmas sektori)

Puhumalla ”heidän kulttuuristaan”, haastateltava niputtaa ”heiksi” kaikki vastaanottokeskuksen asiakkaat. Näkökulma on kulttuuristava, eli kulttuuri sanelee sen edustajan toiminnan: ”heidän kuuluu hymyillä aina”, ”heidän kuuluu vastata, että kuuluu hyvää”.

Haastateltava tuo esiin kulttuurisia eroja koskevan osaamisensa, jota hän hyödyntää työssään. Toisessa yhteydessä hän esittelee asiantuntemustaan sitä kautta, että tuntee kulttuurisia variaatioita: ”[...] ei he [perheen isät] kiellä naisiansa mut kyllä siinä se kulttuurillinen ero kuitenkin näkyy. Jotkut saa tosi vapaastikin olla ja eihän meillä kaikki ole huivitettuja täällä, mutta valtaosa on.” Moninaisuus kuitenkin tuodaan esiin vain pienenä lievennyksenä sille, että on tunnistettavissa jokin pääsääntö, jonka mukaisesti useimmat toimivat.

Kulttuuristamista esiintyi jossain muodossa kaikissa edellä käsitellyissä sitaateissa. Sitaatit erosivat sen suhteen, kuinka suureksi, vaikuttavaksi ja pysyväksi ero ”meidän” ja ”heidän” välillä rakennettiin. Paikoin myös kulttuurien sisäinen variaatio tuotiin esiin. Kulttuurienvälinen etäisyys saa puhettavassa monenlaisia merkityksiä. Voimakkaimmin toiseuttavissa kuvauksissa kulttuurierot esitettiin varsin ongelmallisina, eikä vastaanottokeskus tuolloin näyttäytynyt lainkaan kulttuurienväliselle oppimiselle mahdollisena paikkana. Toisinaan erilaisuus taas kuvattiin hyvin myönteiseen sävyyn ja kulttuurienvälinen oppiminen työn mielekkyyden lähteenä. Eropuhe salli haastateltujen esiintyä kyvykkäinä ammattilaisina, joille erojen keskellä luoviminen ja kulttuurinen ymmärrys on osa aiemmin kertynyttä kulttuurienvälistä kompetenssia.

Opittava suomalainen kulttuuri

Toinen identifioimamme puhetapa koskee oppimista selvemmin kuin eroja ja etäisyyttä korostava puhetapa. Turvapaikanhakijoista oppimassa suomalaista kulttuuria puhuttiin sekä muodollisten oppimistilanteiden että laajemmin erilaisten vuorovaikutustilanteiden yhteydessä. Seuraava haastateltava kuvailee vastaanottokeskuksessa järjestettyjä luentoja:

”Lisäksi meil on tämmöset Suomen kulttuuri-luennot, mitkä kuuluu myös heille pakollisena, [...] siel on Suomen kulttuuri, lainsäädäntö, ruokaosio, terveysosio, seksuaalisuus, mikä on se yks en muista enää, mut kuitenkin kaikkee tämmöstä kulttuuriin liittyvää, he ovat velvollisia osallistumaan ja ymmärtämään tätä meidän kulttuuria ja mukautumaan tähän maahan ja toimimaan näitten rajojen puitteissa.” (haastattelu 1, vastaanottokeskuksen johtaja, yksityinen sektori)

Katkelmassa suomalaisen kulttuurin oppiminen kuvataan turvapaikanhakijoiden velvollisuutena. Puhe ”meidän kulttuurista” rakentaa kuvaa selkeärajaisista ja toisistaan erillisistä kulttuureista. Vastavuoroiselle neuvottelulle tai turvapaikanhakijoiden kulttuurisille oikeuksille jää rajallisesti tilaa. Puhuja rakentaa turvapaikanhakijoiden ja työntekijöiden välille suhteen, jossa turvapaikanhakija on sopeutuja ja työntekijät

puolestaan opettajia ja sopeuttajia. Maahanmuuttajajäsiaalityötä tutkinut Merja Anis (2006) viittaa tämänkaltaiseen, assimilaatioideologiaa heijastelemaan ja sosiaalityöntekijän opettavaa roolia korostavaan puheeseen sosiaalityön sopeuttavan kehyksen käsitteellä. Kyse ei tällöin ole sellaisesta kulttuurienvälisestä oppimisesta, jossa molemmat osapuolet oppisivat vastavuoroisesti ja keskinäisessä vuorovaikutuksessa.

Seuraavassa haastateltu puhuu arjessa tapahtuvasta oppimisesta, jossa vastaanottokeskustoimija on nimenomaisesti opettaja.

”Nää ihmiset tulee kulttuureista, jossa A ne on kehitysmaita, sit B siellä on koulutustaso sitä kautta vois sanoo niinku yleisesti tietämys melkein mistä tahansa asiasta niin aivan eri luokkaa kun meillä. Kolmanneks tämmönen kulttuurallinen kehitys, mä annan esimerkin. Voin verrata [--] Afrikkaan ihan samalla tavalla, niin monet asiat on siellä just samalla tavalla kun meillä oli 60 vuotta sitten tai 70 vuotta sitten. Ää jos nyt katotaan esimerkiks tasa-arvo, naisten asema niin mennään meidän historiassa se 60–70 vuotta niin se on sama kun siellä nyt. Jos katotaan ylipäätään ympäristön likaaminen ja roskaaminen niin se on ihan samanlainen kun [epäselvä sana]. Roskat heitetään ja plääplääplää. Siitä katotaan ylipäätään yhteiskunnan kehitystaso. Tää on johdatusta sille asialle, et siellä myös niin kun meillä perustuu asiat et kun mä sulle kerron niin sä tiedät et valveutuneena kansalaisena sä et enää tee noin.” (haastattelu 9, organisaation vastaava, yksityinen sektori)

Puhuja rakentaa etäisyyttä ”meidän” eli suomalaisen kulttuurin ja turvapaikanhakijoiden lähtökulttuurien välille määrittelemällä lähtömaat kehitysmaiksi, koulutus- ja tietotasoltaan alhaisiksi sekä ympäristönsuojelussa ja sukupuolten tasa-arvossa Suomeen verrattuina kehittymättömiksi. Myös kotouttamistyötä tutkinut Jaana Vuori (2012b) on todennut, että pohjoismainen tasa-arvo esitetään usein ideaalina, johon muualta tulevia on ohjattava. Muualta tulleiden patriarkaaliset arvot esitetään julkisessa keskustelussa usein pohjoismaisen tasa-arvon uhkana (Hiitola & Vuori 2018; Horsti 2013; Keskinen 2009). Lopuksi haastateltava esittää, että ohjauksella ja valistuksella

voidaan muuttaa käyttäytymistä ”siellä myös niin kuin meillä”. Näin vastaanottokeskustoiminnan ammatillisille osoitetaan opettamisen ja turvapaikanhakijoille oppimisen velvollisuus.

Seuraavassa sitaatissa vastaanottokeskustyöntekijän rooli on vähemmän ohjaileva:

”No oikeestaan aika paljonhan me niitä eväitä tarjotaan [turvapaikanhakijoiden tulevan elämän rakentamiseen], kielihän olis ihan ykkösasia jos haluaa kotoutua Suomeen [--] Ja jos motivaatio ois kohdallaan niin kyllä sitä varmaan aika hyvin täällä oppis. Ja oppii tätä suomalaista järjestelmää ja tota kulttuuria ja luonnetta ja byrokratiaa ja näitä asioita tässä. Varmaan aika hyvinkin tuntemaan et miten nämä, yhteiskunta toimii, ja mitkä arvot täällä vaikuttaa ja. Et sinänsä kyllä jos on vastaanottavainen niin, ihan hyvät.” (haastattelu 10, työntekijä, kolmas sektori)

Haastateltu puhuu oppimisesta järjestelmän ja käytännön seikkojen tuntemisena, ei kielteisesti arvotetuista toimintatavoista poisoppimisena, eikä turvapaikanhakijoille rakennu velvollisuutta noudattaa suomalaista kulttuuria. Kotoutuminen kuvataan periaatteessa vapaaehtoisena, ja vastaanottokeskus näyttäytyy paikkana, jossa turvapaikanhakijalla on mahdollisuus oppia suomen kieltä ja muita yhteiskunnallisen osallisuuden kannalta merkittäviä asioita. Oppimista koskevat valinnat eivät kuitenkaan arvotu neutraaleina, vaan ehtolauseet ”jos ois...” ja ”jos motivaatio...” ilmaisevat, että oppimishalukkuutta pidetään puutteellisena. Kun oppiminen määrittyy asiana, joka on turvapaikanhakijoista itsestään kiinni, vastaanottokeskuksen henkilökunta vapautuu epäsuorasti oppimistulosten laatua tai kotoutumisen onnistumista koskevasta vastuusta (vrt. Masocha 2014) – ja tarpeesta oppia itse.

Turvapaikanhakijan suomalaisen kulttuurin oppimista ja omaksumista korostava puhetapa on tarkastelemistamme puhetavoista sisäisesti yhteinäisin. Sopeutumisen velvollisuus kohdistetaan turvapaikanhakijaan. Moni haastateltava määritteli opettamisen ja ohjaamisen suomalaiseen kulttuuriin keskeiseksi osaksi työtään vastaanottokeskuksessa. Sitaatit eroavat toisistaan siinä, kuvataanko niissä

MONI HAASTATELTAVA MÄÄRITTELI OPETTAMISEN JA OHJAAMISEN SUOMALASEEN KULTTUURIIN TYÖSSÄÄN KESKEISEKSI.

suomalainen kulttuuri neutraaliksi olosuhteeksi vai turvapaikanhakijoiden kulttuuria paremmaksi. Sopeutumiselle ei tätä puhetapaa edustavissa sitaateissa kuitenkaan esitetty aitoja vaihtoehtoja. Kulttuurien välisen oppimisen kannalta tärkeä vastavuoroisuus ei puhetavassa näy.

Ylläpidettävä turvapaikanhakijan kulttuuri

Kolmas tunnistettu puhetapa korosti turvapaikanhakijan kulttuurin harjoittamisen mahdollisuuksia. Tällaisessa puheessa myös vastaanottokeskustoimijoita pidettiin velvollisina kulttuuriseen oppimiseen: heidän tulisi kehittää kulttuurienvälistä ymmärrystään. Kulttuuri ymmärrettiin melko suppeasti, sillä ylläpidettäviä käytäntöjä mainittiin vain kaksi: juhlapyhät ja ruokailu. Nämäkin nousivat aineistossa esiin vain muutamia kertoja. Juhlapyhät mainittiin koko aineistossa kerran:

"[--] koska integroitumiseenhan kuuluu myös vastavuoroisuus, että kulttuurien molemmipuolinen kunnioittaminen ja oppiminen ja näin pois päin, [--] kaikkee että miten käydään läpi vaikka että mikä on id-juhla ja että mitkä on esimerkiksi muslimelle tärkeitä, tällomisia että me tuetaan sitte heidänkin sitä että. Yhessä vaiheessa oli esimerkiksi semmonen että nuoret alko käydä joka ilta moskeijassa, ja sit mä että niin että hei että mikäs nyt on menossa, ja sitte kävi ilmi että heillä, en tosin nyt muista sitä, mutta että oli se tietty juhlan aika menossa ja missä surtiin [--]. Ja että sit käytiin sitä yhdessä nuorten kans läpi mutta että, ei sitä oltu mitenkään huomioitu erikseen ja siinä yhteisössä,

[--] no seki tuli, mun alotteesta mut että laitettiin kalenterit seinälle, ihan tällomönen että missä nyt mennään ja mitä on esimerkiksi suomalaisia juhlapyyhiä mut että sinne laitetaan myös että mitkä on esimerkiksi näitten eri nuorten kulttuureista kumpuavia juhlapyyhiä ja miten me voitais huomioida niitä sitte siellä arjessa ja näin pois päin, [--]." (haastattelu 8, entinen työntekijä, julkinen sektori)

Sitaatin alussa puhuja esittää ihanteeksi vastavuoroisen oppimisen. Hän kertoo itse tukeneensa turvapaikanhakijanuorten omien kulttuurien harjoittamista, mutta puhuu siitä selvästi toisena: hän ei ollut kuullut toisesta mainitusta juhlasta [todennäköisesti *ashura*] aikaisemmin eikä muistanut sen nimeä jälkikäteen. Suomalaisista juhlapyyhistä ja "nuorten kulttuureista kumpuavista juhlapyyhistä" haastateltu puhuu toisistaan erillisinä, erillisyyttä alleviivaamatta. Toisin kuin useimmat muut haastateltavat hän kertoo puhuneensa ja havainnoineensa asiaa "nuorten" kanssa korostamatta etäisyyttä puhumalla "niistä" tai "heistä".

Ruoanlaitto vastaanottokeskuksissa nousi puheenaiheeksi usein, ja eri haastatellut kommentoivat ruokailun tärkeyttä eri tavoin. Ruokailun merkitys on noussut esiin myös aikaisemmassa tutkimuksessa (Innanen 2019). Seuraava sitaatti on haastattelusta, jossa ruoanlaittomahdollisuuden merkitystä vastaanottokeskusten arjessa korostettiin erityisesti.

"Ja tähän syy on se, että me nähdään että tää on laadullisesti tärkeä asia siinä että kuinka ne asukkaat viihtyvät siellä ja saavat tuoda sitä omaa arkea ja kulttuuria. Ruoan tekeminen on heille kuitenkin niin iso asia, et nähdään et tää on tärkeä asia ja halutaan se mahdollistaa." (haastattelu 4, organisaation vastaava, yksityinen sektori)

Puhuja rakentaa kulttuurisen etäisyyden suureksi puhumalla "siitä omasta" kulttuurista ja "niistä" asukkaista sekä kuvailemalla ruoanlaittomahdollisuuden tärkeyttä "heille". Hän käyttää hallinnon kehittämiseen liittyvää kieltä, kuten "laatu" ja "viihtyminen", selittäessään, miksi kyseinen vastaanottokeskus on päättänyt mahdollistaa ruoanlaiton. Näin haastateltava asemoi itsensä ja työpaikkansa esimerkiksi vastaanottokeskustoimijoiksi.

VASTAANOTTOTYÖN AMMATTILAISET SAATTAVAT PUHUA TURVAPAIKANHAKIJOIDEN KULTTUUREISTA JA USKONNOISTA YLEISTÄVÄSTI JA ONGELMAKESKEISESTI.

Tässä puhettavassa kulttuuri määrittyi suppeasti lähinnä uskonnollisina juhлина ja ruokakulttuurina. Tällöin kulttuurierot eivät näyttäytyneet ongelmallisina. Toisin kuin monissa kulttuurien eroja ja suomalaisen kulttuurin oppimista korostavan puhettavan sitaateissa, kulttuurien rinnakkainelo hahmottui harmonisena, eivätkä turvapaikanhakijoiden kulttuurit määrittäneet suomalaista huonompana.

Vaikka ylläpidettävän kulttuurin puhettavaan saattoi sisältyä kulttuuristavia ja etäisyyttä korostavia piirteitä, siinä pyrittiin rakentamaan turvapaikanhakijoiden kanssa ainakin jossain määrin rinnalla kulkevaa suhdetta ylhäältä päin opettavan suhteen sijaan (vrt. Sotkasiira 2018). Samalla kulttuurisen monimuotoisuuden arvostaminen ja joustavuus esitettiin vastaanottokeskustöyön ihanteina. Kulttuurienvälisen oppimisen näkökulmasta puhettavassa näkyi avoimuus vastavuoroiselle oppimiselle ainakin rajatusti eli konkreettisesti näkyvän kulttuurin osalta.

POHDINTA

Suomessa on lähes 2000-luvun alusta lähtien tehty tutkimusta ja keskusteltu viranomaisien ja muiden ammattilaisten valmiuksista kohdata kulttuurisesti erilaisiksi kokemiaan asiakkaita (esim. Anis 2008; Hammar-Suutari 2009). Tutkimukset ovat osoittaneet, että ulkokohtainen, stereotyyppioihin perustuva kulttuuritieto on toissijaista sujuvan vuorovaikutuksen kannalta ja saattaa jopa vahvistaa ennakkokäsityksiä ja lisätä väärinkäsitysten mahdollisuuksia (esim. Niemelä 2019). Kulttuuri olisikin syytä käsittää moninaisena, muuttavana ja neuvottelujen kohteena (Dervin & Keihäs 2013). Myös vastaan-

ottokeskusten johtajat ovat painottaneet asiakkaiden yhdenvertaista ja henkilökohtaista kohtelua yhtenä vastaanottokeskusten keskeisimpänä hyvänä käytäntönä (Koistinen 2017).

Analyyssimme osoittaa kuitenkin, että vastaanottotyön ammattilaiset saattavat puhua turvapaikanhakijoiden kulttuureista ja uskonnoista yleistävästi ja ongelmaakeskeisesti. Haastattelut esittivät kulttuurit erillisinä kokonaisuuksina, turvapaikanhakijoiden toimintaa vahvasti määäävinä ja heidät usein vahvasti suomalaisista erottavina. Toisinaan he viittasivat turvapaikanhakijoiden taustoihin ikään kuin nämä kollektiivisesti edustaisivat jotakin yhtenäistä "toista" kulttuuria, jonka vastapari on suomalainen kulttuuri. Vastaanottokeskuksen asukkaat esiintyivät haastatteluissa usein "heinä" tai "näinä ihmisinä". Fairclough'n (1992) termin kuvattuna diskurssien mikroaspekteilla eli tässä pronomiivalinnoilla heidät asetettiin puhujasta erilliseksi ryhmäksi, usein toiminnan kohteiksi.

Puhujan ja puheen kohteena olevien turvapaikanhakijoiden välinen suhde rakentui kulttuurista puhuttaessa usein opettajan ja sopeutujan suhteeksi, vaikka aineistossa rakennettiin myös rinnalla kulkevampaa suhdetta. Näitä voi verrata Sotkasiiran (2018) turvapaikanhakijoiden kotouttamistöyötä koskevassa tutkimuksessa esiin tulleeisiin puolesta tietävään ja yhdessä tulkitsevaan orientaatioon, mutta kummassakaan tutkimuksessa työntekijän valta-aseman tarkastelu ei ollut kovin yleistä. Aineistossamme puhe kulttuurista oli suoraviivaista eikä juurikaan sisältänyt kulttuuria koskevien väitteiden pehmentämistä, yleistysten varomista tai tasapainottamista universaalia ihmisyyttä korostavalla puhettavalla, johon Johanna Hiitola ja Marja Peltola (2018) ovat viittanneet (ks. myös Masocha 2015a; Järvinen 2019). Vastaanottokeskustoiminnan ammattilaiset selittivät toki turvapaikanhakijoiden käyttäytymistä muillakin tekijöillä, kuten koulutustasolla tai traumataustalla, mutta kulttuuristava puhetapa oli aineistossa yleinen.

Haastatteluissa esiintynyt kulttuuristava puhetapa edustaa kapeaa ja staattista kulttuurikäsitystä, joka on kulttuurienvälisen oppimisen näkökulmasta ongelmallinen. Erojen ja etäisyyden korostaminen painottaa kulttuuritietoa ja oppimista ammattitaidon

JOHTAVASSA ASEMASSA OLEVILLA AMMATILAISILLA ON ERITYISEN PALJON VALTAA SIIHEN, MILLAISET PUHETAVAT SUHTEINEEN MUODOSTUVAT NORMIKSI.

osana, mutta saattaa johtaa korostamaan oppimisen ja sopeutumisen vaikeutta. Suomalaisen kulttuurin oppimista painottava puhetapa puolestaan keskittyy oppimiseen, mutta oppiminen ei ole vuorovaikutuksellista ja vastavuoroista, vaan turvapaikanhakijan roolina on ottaa vastaan ja sopeutua ja työntekijän roolina opettaa suomalaista kulttuuria. Puhetavat, joissa myös työntekijä nähdään kulttuurisena oppijana, painottavat vastavuoroisuutta ja ovat siksi sopusoinnussa kulttuurienvälisen oppimisen kanssa. Tämä lähtökohta sisältyy myös yhtäältä vahvan kulttuuristavaan puhetapaan, jossa muista kulttuureista oppiminen kuvataan työn mielekkyyden lähteenä.

Kulttuurienvälistä oppimista tukee ajatus kulttuurikompetenssista tärkeänä osana vastaanottokeskuksen työntekijöiden ammattitaitoa, varsinkin, kun korostetaan tarvetta jatkuvaan oppimiseen ja dynaamista, moninaista kulttuurikäsitystä. Lisäksi työntekijöiden velvollisuutta kulttuuriseen oppimiseen tuodaan esiin turvapaikanhakijoiden kulttuurin harjoittamisen mahdollisuuksia korostavassa puhetavassa. Siihen sisältyvä vastavuoroisuuden ja kulttuurisen monimuotoisuuden arvostaminen on tärkeä kulttuurienvälisen oppimisen lähtökohta, vaikka se aineistossa rajoittuukin konkreettisesti näkyvään kulttuuriin.

Vastaanottokeskustoimijoiden puhetavat vaikuttavat vastaanottotoimintaan ja siihen, millaiseksi turvapaikanhakijoiden arki keskuksissa muodostuu. Eri kulttuurikäsitteitä heijastelevat puhetavat

vaikuttavat siihen, missä määrin työntekijän rooli hahmottuu opettajana ja sopeuttajana ja missä määrin oppijana ja uusien ratkaisujen etsijänä. Johtavassa asemassa olevilla ammatillisilla on erityisen paljon valtaa siihen, millaiset puhetavat ja niiden rakentamat suhteet muodostuvat normiksi.

Puhetavoilla osallistutaan keskusteluun siitä, millaista osaamista ja oppimista vastaanottotoiminnan ammatillaiset tarvitsevat ja millaista on hyvä vastaanottotoiminta. Ammatillisilla on kokemuksen suoma auktoriteettiasema kotouttamista koskevassa julkisessa keskustelussa. Siksi heidän puhetapansa muovaavat keskusteluasetelmia laajemmin yhteiskunnassa, eivät vain ammatillisten keskuudessa.

Kulttuurienvälinen oppiminen on merkittävässä määrin tunteiden työstämistä ja perustuu omien asenteiden, kokemusten ja tietojen kriittiseen reflektointiin (Jokikokko 2010). Vahvat monikulttuurisen työn ammatilliset valmiudet auttavat toimijoita käsittelemään omia asenteitaan ja tunteitaan (Hammar-Suutari 2009). Niiden kehittymiseen tarvitaan kuitenkin jonkin verran aikaa ja koulutusta. Vastaanottokeskusten kiireinen ilmapiiri (ks. Sotkasiira 2018) ja vuonna 2015 nopeasti perustetut keskuksot eivät tarjonneet ihanteellista pohjaa työkäytäntöjen reflektointiin tai niiden taustalla vaikuttavien oletusten purkamiseen.

Koska analyysimme kohdistuu haastattelupuheeseen, emme voi tutkimuksemme perusteella päätellä, missä määrin tunnistamiamme puhetapoja esiintyy käytännön asiastyössä. Havaintomme tarjoavat kuitenkin pohdittavaa kaikille aloille, joilla tarvitaan monikulttuurista kompetenssia. Kun ammattilainen työssään kohtaa itselleen vieraita kulttuurisia käsityksiä tai käytänteitä, vastavuoroisen kulttuurienvälisen oppimisen näkökulma voi auttaa tarkastelemaan omia puhetapoja kriittisesti. Näkökulma tukee tasavertaista kohtaamista ja sitä kautta uusia, yhteisesti neuvoteltuja ratkaisuja.



ANULEENA KIMANEN

FT, dosentti, yliopistonlehtori
opettajankoulutuslaitos
Turun yliopisto

<https://orcid.org/0000-0003-0049-826X>



SIRKKU VARJONEN

VTT, erikoistutkija
Kuntoutussäätiö

<https://orcid.org/0000-0001-7535-651X>



TIINA SOTKASIIRA

YTT, dosentti, apulaisprofessori
yhteiskuntatieteiden laitos
Itä-Suomen yliopisto

<https://orcid.org/0000-0002-2453-8433>



ELINA NIVALA

YTT, sosiaalipedagogiikan
yliopistonlehtori
yhteiskuntatieteiden laitos
Itä-Suomen yliopisto

<https://orcid.org/0000-0002-0989-9126>



SANNA RYYNÄNEN

FT, sosiaalipedagogiikan ma.
yliopistonlehtori
yhteiskuntatieteiden laitos
Itä-Suomen yliopisto

<https://orcid.org/0000-0001-8918-8203>

¹Tutkimusaineisto tuotettiin laajaa tutkimushanketta valmistelevassa esitutkimuksessa, johon Elina Nivalalle ja Sanna Ryynänselle myönnettiin Koneen Säätiön ponnistusapuraha joulukuussa 2016. Tuo tutkimushanke kariutui rahoituksen puutteeseen.

LÄHTEET

- Ahmed, S. (2000). *Strange Encounters: Embodied Others in Post-Coloniality*. London: Routledge.
- Anis, M. (2006). Lastensuojelun ammattilaisten tulkintoja maahanmuuttajasosiaalisuudesta. *Janus*, 14(2), 109–126. <https://journal.fi/janus/article/view/50368>
- Anis, M. (2008). *Sosiaalityö ja maahanmuuttajat. Lastensuojelun ammattilaisten ja asiakkaiden vuorovaikutus ja tulkinat*. Helsinki: Väestöliitto.
- Arvanitis, E., Yelland, N. J. & Kiprianos, P. (2019). Liminal spaces of temporary dwellings: Transitioning to new lives in times of crisis. *Journal of Research in Childhood Education*, 33(1), 134–144. <https://doi.org/10.1080/02568543.2018.1531451>
- Byram, M., Nichols, A. & Stevens, D. (2001). *Developing Intercultural Competence in Practice*. Clevedon, England; Buffalo, N.Y.: Multilingual Matters.
- Dervin, F. & Keihäs, L. (2013). *Johdanto uuteen kulttuurien väliseen viestintään ja kasvatukseen*. Kasvatusalan tutkimuksia; Nro 63. FERA Suomen kasvatustieteellinen seura.
- Edwards, D. & Potter, J. (2001). Discursive psychology. Teoksessa A. W. A. McHoul & M. Rapley (toim.) *How to Analyse Talk in Institutional Settings: A Casebook of Methods*. London: Continuum, 12–24.
- Eliassi, B. (2017). Conceptions of immigrant integration and racism among social workers in Sweden. *Journal of Progressive Human Services*, 28(1), 6–35. <https://doi.org/10.1080/10428232.2017.1249242>
- Eskelinen, T., Ryyänen, S. & Tuomaala, M. (2019). Kilpailutus ja osallisuuden rakenteelliset ehdot siivoojien arjen työelämässä. *Sosiologia*, 56(1), 60–78.
- Fairclough, N. (1992). *Discourse and Social Change*. Cambridge: Polity Press.
- Hammar-Suutari, S. (2009). *Asiakkaana erilaisuus. Kulttuurien välisen viranomaistoiminnan etnografia*. Karjalan tutkimuslaitoksen julkaisuja, no 147. Joensuu: Joensuun yliopisto.
- Haverinen, V.-S. (2018). Pakotetusta toimeentuloa – Turvapaikanhakijoiden kotoutuminen vastaanotto-toiminnan osana. *Janus*, 26(4), 309–325. <https://doi.org/10.30668/janus.76386>
- Hiitola, J. & Peltola, M. (2018). Tuotettu ja koettu toiseus viranomaisten ja maahanmuuttotilanteen vanhempien kohtaamisissa. Teoksessa J. Hiitola, M. Anis, K. Turtiainen (toim.) *Maahanmuutto, palvelut ja hyvinvointi. Kohtaamisissa kehittyviä käytäntöjä*. Tampere: Vastapaino, 124–145.

- Hiitola, J. & Vuori, J. (2018). Afganistanilaisten pakkomuuttajien arjen kansalaisuus ja toiminnan mahdollisuudet. *Janus*, 26(4), 326–342. <https://doi.org/10.30668/janus.76452>
- Horsti, K. (2013). De-ethnicized victims: Mediatized advocacy for asylum seekers. *Journalism*, 14(1), 78–95. <https://doi.org/10.1177/1464884912473895>
- Innanen, T. (2019). A Finnish reception centre for asylum seekers as an environment for informal learning of religion. *Theo-Web. Zeitschrift für Religionspädagogik*, 18(1), 160–171.
- Jin, L. & Cortazzi, M. (2013). Introduction: Research and Levels of Intercultural Learning. Teoksessa L. Jin & M. Cortazzi (toim.) *Researching Intercultural Learning. Investigations in Language and Education*. Hampshire: Palgrave MacMillan, 1–18.
- Jokikokko, K. (2010). *Teachers' Intercultural Learning and Competence*. Oulun yliopisto.
- Järvinen, M. (2019). "Oot siinä ja otat sen ihmisen sel-lasena kun se on" – Maahanmuuttajuutta risteävien erokategorioiden rakentuminen kotouttamistyön ammattilaisten puheessa. Pro gradu. Turun yliopisto.
- Kelahaara, M. & Mattila, M. (2017). *Onneen ei ole oikotietä tässä maassa: Kauhava ja Kauhavan vastaanottokeskus*. Julkaisu 10. Turku: Siirtolaisuus-instituutti.
- Keskinen, S. (2009). 'Honour related violence' and Nordic nation-building. Teoksessa S. Keskinen (toim.) *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate, 257–272.
- Keskinen, S. (2012). Kulttuurilla merkityt toiset ja universaalin kohtelun paradoksi väkivaltatyössä. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & A. Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 291–320.
- Kimanen, A. (2018). Approaching culture, negotiating practice: Finnish educators' discourses on cultural diversity. *Journal of Multicultural Discourses*, 13(4), 334–347. <https://doi.org/10.1080/17447143.2018.1546309>
- Kirkwood, S., McKinlay, A. & Mcvittie, C. (2015). 'He's a cracking wee geezer from Pakistan': Lay accounts of refugee integration failure and success in Scotland. *Journal of Refugee Studies*, 28, 1–20. <https://doi.org/10.1093/jrs/feu003>
- Koistinen, L. (2017). Vastaanottokeskukset, onnistuneet käytännöt ja turvapaikanhakijoiden kokemukset. Teoksessa Jussi S. Jauhiainen (toim.) *Turvapaikka Suomesta? Vuoden 2015 turvapaikanhakijat ja turvapaikkaprosessit Suomessa*. Turku: Turun yliopisto, 49–64.
- Lane, H. C. (2012). Intercultural learning. Teoksessa N. M. Seel (toim.) *Encyclopedia of the Sciences of Learning*. Boston: Springer.
- Masocha, S. (2014). We do the best we can: Accounting practices in social work discourses of asylum seekers. *The British Journal of Social Work*, 44(6), 1621–1636. <https://doi.org/10.1093/bjsw/bct048>
- Masocha, S. (2015a). *Asylum Seekers, Social Work and Racism*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Masocha, S. (2015b). Construction of the 'other' in social workers' discourses of asylum seekers. *Journal of Social Work*, 15(6), 569–585. <https://doi.org/10.1177/1468017314549502>
- Mikander, P. & Zilliacus, H. & Holm, G. (2018). Intercultural education in transition: Nordic perspectives. *Education Inquiry*, 9(1), 40–56. <https://doi.org/10.1080/20004508.2018.1433432>
- Niemelä, A. (2019). *Työnohjaus monikulttuuriosaamisen edistäjänä*. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Pettersson, K. (2017). *Save the nation! A Social psychological study of political blogs as a medium for nationalist communication and persuasion*. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Potter, J. (2012). Discourse analysis and discursive psychology. Teoksessa Harris Cooper, P. M. Camic, D. L. Long, A. T. Panter, D. Rindskopf & K. J. Sher (toim.) *APA Handbook of Research Methods in Psychology (Vol. 2: Research Designs: Quantitative, Qualitative, Neuropsychological, and Biological)*. Washington, DC, USA: American Psychological Association, 119–130.
- Rugkåsa, M. & Ylvisaker, S. (2019). From culturalisation to complexity – a critical view on the cultural competence discourse in social work. *Nordic Social Work Research*, 1(1)3. <https://doi.org/10.1080/2156857X.2019.1690558>
- Sotkasiira, T. (2018). Tietävä, tulkitseva ja taisteleva asiantuntijuus turvapaikanhakijoiden sekä ammattilaisten ja vapaaehtoisten välisissä kohtaamisissa. *Janus*, 26(4), 292–308. <https://doi.org/10.30668/janus.76443>
- Thunborg, C., Osman, A. & Bron, A. (2021). Being in limbo or learning to belong? – Telling the stories of asylum seekers in a mill town. *Studies in the Education of Adults*, 53(1), 82–100. <https://doi.org/10.1080/02660830.2020.1824666>
- Varjonen, S., Nortio, E., Mähönen, T. A. & Jasinskaja-Lahti, I. (2018). Negotiations of immigrants' cultural citizenship in discussions among majority members and immigrants in Finland. *Qualitative Psychology*, 5(1), 85–98. <https://doi.org/10.1037/qap0000074>

Vuori, J. (2012a). Arjen kansalaisuus, sukupuoli ja koulutustamistyö. Teoksessa S. Keskinen, J. Vuori & Anu Hirsiaho (toim.) *Monikulttuurisuuden sukupuoli. Kansalaisuus ja erot hyvinvointiyhteiskunnassa*. Tampere: Tampere University Press, 235–262.

Vuori, J. (2012b). Guiding migrants to the realm of gender equality. Teoksessa Suvi Keskinen, Salla Tuori, Sara Irni & Diana Mulinari (toim.) *Complying with Colonialism: Gender, Race and Ethnicity in the Nordic Region*. Farnham: Ashgate, 207–223.

Wiggins, S. (2017). *Discursive Psychology: Theory, Method and Applications*. Los Angeles: Sage.

Wodak, R. (2011). 'Us' and 'them': inclusion and exclusion – discrimination via discourse. Teoksessa G. Delanty, P. Jones & R. Wodak (toim.) *Identity, Belonging and Migration*. Liverpool: Liverpool University Press, 54–77.

Woodhead, L. (2011). Five concepts of religion. *International Review of Sociology*, 21(1), 121–143. <https://doi.org/10.1080/03906701.2011.544192>

Soppi kutsuu kävijän osaksi Suomen sivistystarinaa ja -keskustelua!

Sivistyksen ja oppimisen tiedekeskus Soppi

- on Kvs-säätiön perustama sivistyksen tiedekeskus
- pureutuu suomalaisen sivistyksen historiaan, nykyisyyteen ja tulevaisuuteen
- havainnollistaa sivistyksen merkitystä suomalaisen yhteiskunnan uudistumisessa
- kytkee sivistyksen kasvatukseen ja koulutukseen
- tuo esiin sivistystyön kirjoja
- antaa välineitä sivistyksen ja kasvatuksen erilaisten tavoitteiden ja ihanteiden tunnistamiseen ja arvioimiseen.



Tiedekeskuksen kantavia teemoja ovat

- elinikäisen oppimisen ja sivistystyön kehitys Suomessa
- sivistyksen tasa-arvo
- sivistyksen rooli kestävästä tulevaisuudesta rakentamisessa.

Sivistyksen ja oppimisen tiedekeskus Soppi avautuu suurelle yleisölle elokuussa 2022. Se on kehitetty Sitran Sivistys+-ohjelman rahoituksella. Kehitys jatkuu opetus- ja kulttuuriministeriön ja Kvs-säätiön rahoituksella.

www.tiedekeskussoppi.fi

Kvs-säätiö, Bulevardi 21, Helsinki

#soppi #tiedekeskussoppi